

BAKGRUNN HØRINGSUTTALELSE NOU 2019:17

Vesterålen regionråd vil på vegne av kommunene i Vesterålen redegjøre for regionens syn på domstolskommisjonens utredning NOU 2019:17 domstolstruktur, samt det alternative forslag fra departementets side om å bare endre tingrettens rettskretser i tråd med flertallet i kommisjonens forslag.

Vesterålen regionråd ønsker velkommen ethvert tiltak som kan forbedre rettssikkerheten og adgang til domstolene for Vesterålens befolkning. I over 200 år har Vesterålen hatt eget rettssted som har sørget for rettssikkerhet til lokalbefolkningen. En forbedring av dette tilbudet kan være flere dommerstillinger, lavere rettsgebyr, bedre rettshjelpsordninger, mer etterutdanning for dommere og satsing på digitalisering.

Vesterålen regionråd kan ikke se at høringens ulike alternativer på noen måte forbedrer rettssikkerheten og adgang til domstolene. Vesterålen regionråd vil derfor gå inn for at dagens domstolstruktur beholdes uten endringer.

Et helhetlig samfunn med kompetansearbeidsplasser

Vesterålen er i dag en integrert bo- og arbeidsmarkedsregion. I regionen finnes flere fellesfunksjoner for alle kommunene, og staten har tilstedeværelse blant annet ved politi, forsvar, sykehus, NAV-kontor og flere andre offentlige etater. Vesterålen regionråd mener at statens tilstedeværelse med en lokal tingrett på en særlig måte markerer at lokalsamfunnet er helhetlig og troverdig. Slik sett bidrar et lokalt rettssted indirekte til at Vesterålskommunene fremstår som attraktive for tilflytting og bosetning.

Vesterålskommunene har i særlig grad behov for tilflytting av personer med høyere utdanning. Vesterålen regionråd vil derfor fremheve at lokale rettssteder er helt avgjørende for å kunne beholde lokale advokatkontorer. Vesterålen regionråd er bekymret for at lokale advokatkontorer vil tape i konkurransen med advokatkontorer med beliggenhet i Harstad, dersom lokale rettssteder legges ned. Dersom nedleggelse av rettssteder i neste omgang fører til nedleggelse av lokale advokatkontorer, vil dette føre til tap av svært viktige kompetansearbeidsplasser. Vesterålen har de siste årene sett en positiv økning i antall lokale advokater. Lokale advokatkontorer bidrar i seg selv til økt rettssikkerhet gjennom sin virksomhet, og sørger for effektiv juridisk bistand til lokalt næringsliv og privatpersoner.

Lengre reisevei – en unødvendig hindring

Domstolenes hovedoppgave er å være til stede for det rettssøkende publikum over alt i landet, uten hensyn til bostedsadresse. Både personer og bedrifter skal kunne forvente at tvister kan bli avgjort av en kompetent domstol uten at unødvendige hindringer må overstiges.

Domstolskommisjonens forslag om å legge ned rettsstedene i Vesterålen vil i praksis innebære innføring av nye hindringer, ved at det rettssøkende publikum får lengre reisevei.

En betydelig andel av Vesterålens befolkning vil ved nedleggelse av rettsstedet for tingrett og jordskifterett få over 2 timer reisevei til rettsstedet. Da legges til grunn bruk av privat kjøretøy på sommerhalvåret. Ved bruk av offentlig transport i vinterhalvåret må en regne med minst en

overnatting i Harstad for et rettsmøte som ikke overstiger en rettsdag. Dette vil i prinsippet kunne gjelde mange av rettens aktører, herunder parter, vitner, prosessfullmektiger, meddommere og politi. Vesterålen regionråd kan ikke se at dette er noen gunstig løsning som forbedrer befolkningens adgang til domstolene. Det stilles spørsmål om dette er fanget opp i tilstrekkelig grad i den samfunnsøkonomiske analysen utført av domstolskommisjonen.

Dersom rettsstedet flyttes fra Vesterålen vil også kostnadene for bedriftene bli høyere dersom man skal ha en sak for retten. I tillegg kan man forvente at dagens gode advokatmiljø blir redusert på grunn av at vi må engasjere advokater utenfor regionen noe som medfører høyere kostnader for bedriftene. Mange bedrifter vil derfor vegre seg for å ta saker til retten, eller bruke advokater som rådgivere i sin drift av kostnadsmessige årsaker. Begge deler ansees som svært uheldig og kan i noen tilfeller direkte true næringsutviklingen i regionen.

Alle disse elementer ansees for å være kritiske for å kunne si at Vesterålen er et komplett samfunn hvor folk vil leve og bo. Ikke minst er dette viktig når bedriftene og offentlig forvaltning skal ut å rekruttere de beste hender og hoder som er helt avgjørende for å opprettholde en levende region. Vesterålen har i dag utfordringer med negativ befolkningsvekst og utfordringer med å rekruttere og beholde unge medarbeider både i næringslivet og innen offentlig forvaltning.

Næringslivet frykter at ved en nedlegging av Vesterålen som egen rettskrets vil en viktig del av det Vesterålen trenger, og som vi forventer å finne i en etter nord-norske forhold i en stor region, ha en negativ konsekvens som ikke er ønskelig.

Tillit og deltakelse

Vesterålen regionråd er bekymret for at økt geografisk distanse mellom rettssted og det rettssøkende publikum vil virke negativt på flere måter. Tillit og etterlevelse til domstolens avgjørelser skjer bare dersom domstolen har nødvendig legitimitet i den lokale befolkningen. Nettopp på grunn av dette må domstolene beholde sin lokale tilknytning. Dette hensynet er dypt forankret i prinsippet om retten til å bli dømt av likemenn.

Regionrådet merker seg også at domstolskommisjonen gjennom hele utredningen vektlegger at strukturendringer må foretas for å kunne legge til rette for såkalt «moderat spesialisering» av dommere. Vesterålen regionråd kan ikke se at det uten videre er sammenheng mellom spesialisering av dommere og økt rettssikkerhet for domstolens brukere. Allmenndomstoler og generalistdommere er i Norge sett på som en garanti for uavhengige domstoler, rettsenhet og domstolenes tillit fra omverdenen. Prinsippene står sterkt også internasjonalt.

Reform uten sammenheng

Vesterålen ligger lengst nord i Nordland fylke på grensen til Troms og Finnmark. Høringsforslagene legger opp til en rettskretsinnndeling som ikke stemmer med fylkesgrensen. Høringsforslagene skaper heller ingen sammenheng mellom tingrettens og jordskifterettens rettskretser.

Den tiltenkte rettskretsen vil heller ikke stemme med politidistriktene, der Vesterålen nå er underlagt Nordland politidistrikt. Politiet i Vesterålen vil da måtte aktorere saker i en rettskrets utenfor politidistriktet. Sannsynligheten for at Vesterålens politiadvokater overflyttes til Harstad anses dermed som stor, med påfølgende tap av kompetansearbeidsplasser. Regionrådet kan ikke se at domstolskommisjonen har vurdert hvilken økt tidsbruk politi og påtalemyndighet i Vesterålen vil ha som følge av reisevei til Harstad, og hvorvidt dette vil kunne få beredskapsmessige konsekvenser.

Samlet sett mener Vesterålen regionråd at høringsforslagene ikke har vektlagt geografisk beliggenhet, tilhørighet og systemsammenheng med politidistriktene.

Særlig om regjeringens alternative forslag

Vesterålen regionråd kan ikke se at regjeringens alternative forslag i noen grad styrker befolkningens rettssikkerhet og adgang til domstolene. Når det gjelder ressursutnyttelse vises det til at Vesterålen tingrett er bemannet med 1 sorenskriver og 2 dommerfullmektiger, som ut fra det opplyste håndterer domstolens saksmengde på en forsvarlig måte. I den grad det skulle være behov for bedre ressursutnyttelse bør det kunne utformes regler i domstolsloven som forenkler overflytting av saker mellom domstolene. Dette bør kunne gjøres uten at rettskretsene må endres.

Regjeringen er også tydelig på at barnesakene skal samles ved noen få domstoler. Barnesaker utgjør en stor andel av sakene hos de små og mellomstore domstolene. Dommerne der har god kompetanse på dette, som følge av at de behandler mange saker. Dersom alle disse sendes til ett eller noen få sentrale steder, er det en svært effektiv måte å undergrave de mindre domstolene. Sentralisering vil føre til lengre reiser og større ulemper for sårbare barn, familier og aktører i retten.

Vesterålen regionråd kan ikke se at en sammenslåing av Vesterålen og Trondenes rettskretser vil bidra til kompetanseheving hos dommere. Regionrådet legger til grunn at dommere i dag er knyttet til et større fagmiljø og mottar nødvendig etterutdanning.

Vesterålen regionråd er også bekymret for at en større rettskrets vil kunne skape økt distanse mellom domstolen og det rettssøkende publikum. Eksempelvis vil det kunne åpne for at saker av en spesiell art bare føres på ett rettssted, uten hensyn til lokal tilknytning.

()